

УДК 37.043.2:81'243

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-1-44>**Андрій ВИШНЕВСЬКИЙ,**

orcid.org/0009-0003-0369-9910

аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) vyshnevskiy92@gmail.com

СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ В УКРАЇНІ

У статті здійснено аналіз передумов та контексту раннього вивчення англійської мови в сучасних умовах в Україні. Для цього автор використовує модель мовного менеджменту Б. Спольські, що передбачає вихід за межі стандартного порівняльного аналізу джерел та наголошує на аналізі соціо-політичного контексту, менеджменту, практики, а також суспільних поглядів щодо англійської мови. Відповідно до моделі, першим аспектом на котрому слід наголосити є те, що з початком повномасштабного вторгнення росії, англійська мова стала не тільки мовою міжкультурного спілкування, але й стратегічно важливою навичкою для ефективної співпраці із нашими партнерами в питаннях військової допомоги, культури та освіти. Водночас, постійні атаки на інфраструктуру наших міст суттєво вплинули на роботу закладів освіти. Незважаючи на це, організація дошкільного навчання, яка покладена на органи місцевого самоврядування, все ще спирається на традиційну модель шкільного навчання. Впровадження змішаного чи дистанційного навчання для учнів дошкільного віку наразі є не надто популярним явищем. Попри дуже високу оцінку British Council наших вчителів, та достатньої кількості кадрів, вивчення англійської мови у дошкільному віці, є радше поодинокими ініціативами ніж системними змінами. Все це призводить до неефективного використання величезного потенціалу в плані вивчення мов, який, згідно з дослідженнями Гарвардського Університету, несе ранній вік дитини. В цей же час, з'ясовано, що згідно із соціологічними опитуваннями 88% громадян вважають обов'язковим вивчення англійської мови. Таким чином, результати проведеного дослідження підкреслюють, що в даний час існує розрив між сучасними викликами і баченням людей, та організацією вивчення англійської мови в дошкільному віці.

Ключові слова: освітні передумови, англійська мова, раннє вивчення, дошкільний період, мовна політика, мова та ідентичність.

Andriy VYSHNEVSKYI,

orcid.org/0009-0003-0369-9910

Postgraduate student at the Department of Pedagogy and Preschool Education
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) vyshnevskiy92@gmail.com

THE CURRENT CONTEXT OF PRESCHOOL ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN UKRAINE

This article analyzes the prerequisites and the context of early English language learning in modern conditions in Ukraine. To achieve this, the author employs the language management model by B. Spolski which goes beyond the standard comparative analysis of sources and emphasizes the examination of socio-political context, management, practices, and societal perspectives on the English language. Drawing on the model, the first aspect to highlight is that with the onset of Russia's full-scale intervention, English has become not only a language of intercultural communication but also a strategically crucial skill for effective collaboration with our partners in military aid, culture, and education matters. Simultaneously, continuous attacks on the infrastructure of our cities have significantly impacted the functioning of educational institutions. Despite this, the organization of preschool education, entrusted to local self-government bodies, still relies on the traditional school learning model. The implementation of blended or distance learning for preschool-age students is currently not a very popular phenomenon. Despite the high esteem from the British Council for our teachers and a sufficient number of professionals, learning the English language at the preschool age relies upon individual initiatives rather than systemic change. All of this leads to the inefficient utilization of immense potential in language learning, which, according to Harvard University's research, is carried by a child's early age. At the same time, it has been established that according to sociological surveys, 88% of citizens consider learning English mandatory. Thus, the results of the conducted research underscore a gap between modern challenges and people's vision and the organization of English language learning at the preschool level.

Key words: educational prerequisites, English language, early learning, preschool period, language policy, language and identity.

Постановка проблеми. Іноземні мови допомагають розширити горизонти, формують комунікативну культуру особистості та готують дітей до успішної участі в глобальному світі. Враховуючи події останніх двох років, а саме повномасштабне вторгнення росії, надзвичайно важливим стає ще й дослідження мови, як чинника формування ідентичності дитини. Вплив мови на формування нашої ідентичності є беззаперечним, а теза «нет нікакой разницы на каком языке разговаривать» є не тільки науково не обґрунтованою, але й цілеспрямовано пропагує чужі нарративи. Як писав Б. Сполські, мови не часто починають війни, але часто відіграють в цьому питанні значну роль (Spolsky, 2004: 2). В. Norton же зазначає що кожного разу коли учні розмовляють мовою що вивчають, вони також «організують та реорганізують відчуття того, хто вони є та як вони ставляться до соціального світу. Таким чином, вони займаються конструюванням та узгодженням ідентичності» (Norton, 2013: 4). Отже мова не тільки є засобом комунікації, але й чинником який формує наші ідентичності. Тут ми можемо згадати про загальноосвітню мету предмета «іноземна мова» що стосується вивчення географії, історії та лінгвістики через іноземну мову (Вишневецький, 2011: 19). Якщо вивчаючи польську чи словацьку мову країнознавчі аспекти будуть пов'язані з відповідними країнами, то при вивченні англійської мови, як мови міжнародного спілкування чи *lingua franca* (спільна мова, мова спільного користування) дитина отримуватиме дуже різносторонні знання (Firth, 1996: 240). Такі знання не тільки не будуть шкодити ідентичності українця яка тільки формується в даному віці, а навпаки, англійська мова в даному випадку дасть можливість долучитись до цінностей світової спільноти, познайомитись з різними культурами та через них краще пізнати свою власну. Навчання англійської мови що базується на принципі культуропровідності «є способом долучення до загальнолюдської культури як універсальної системи пристосування людського суспільства до різноманітних умов природного і соціального середовища у їх часовому вимірі» (Кремень, 2008: 443). Таким чином ще змалку, дитина зможе черпати кращі надбання людства які передаються здебільшого найпоширенішою мовою міжнародного спілкування, а саме англійською.

Якщо формування ідентичності та культуропровідність є аспектами пов'язаними з природою мови, то легкість її засвоєння великою мірою залежить від нашого віку. Ранній, а саме дошкільний вік тут відіграє особливу роль. Діти

мають тенденцію вивчати мови легше і швидше, ніж дорослі, завдяки кільком чинникам. Однією з ключових причин є «еластичність» мозку та швидке формування нейронів у маленьких дітей, що робить вивчення нових мов легшим. Згідно з дослідженнями Гарвардського університету, навчання англійської мови на ранніх етапах сприяє більш легкому вивченню та покращенню мовних навичок у майбутньому. Також, ті, хто вивчає мову у ранньому віці, отримують акцент носія мови. У подальшому житті нейронні шляхи мозку змушують нас повертатися до звуків і фонем мов, які ми вже знаємо (The science of early childhood development, 2007: 1).

Отже, окрім численних переваг, які отримує дитина для свого персонального розвитку, англійська набуває стратегічного значення що полягає в долученні до європейської спільноти та відвернення від інфопростору агресора. Забезпечення належного вивчення англійської мови в дошкільному віці, створення та адаптація необхідних матеріалів та процесів неможлива за відсутності розуміння ширшого освітнього контексту, що і зумовило **мету статті** – розглянути освітні передумови та сучасні виклики, що впливають на раннє вивчення англійської.

Методологія. Для досягнення поставленої мети, автор використовує модель мовного менеджменту (Spolsky, 2004: 5), яка крім соціального та політичного контексту передбачає аналіз ситуації з трьох ракурсів, а саме практики, переконання та власне менеджменту. Практика, як перша складова даного підходу стосується мовної поведінки та вибору людей в повсякденному житті, частоти вживання певної мови чи її лінгвістичних особливостей. Щодо переконань, то вони в даному контексті виступають поняттям пов'язаним з ідеологією, цінностями, які асоціюються з певною мовою та її статусом у суспільстві. Менеджмент це «свідомі та явні зусилля когось або групи, яка має чи претендує на авторитет над учасниками в галузі, щоб змінити їхні практики або вірування» (Spolsky, 2004: 5). Щодо учасників цього процесу, це може бути авторитетний орган на національному чи місцевому рівні, установи такі як суд чи навіть член родини.

Виклад основного матеріалу. Після проголошення незалежності в 1991 році реформи мовної політики в Україні були в основному направлені на два напрямки: посилення статусу української мови, яка дискримінувалася в усіх сферах суспільного життя, та забезпечення доступу до освіти на рідних мовах лінгвістичних меншин. Крім того, статус російської мови довгий час був

предметом політичних дебатів і обговорень. З часу падіння “Залізної завіси” і зникнення штучної ізоляції Україна почала інтегруватися в глобальну спільноту, де англійська вже певний час використовувалась як *lingua franca*. Ці процеси вплинули на політику в галузі освіти, яка «не може існувати самостійно, а пов’язана з політичними, соціальними та економічними змінами» (Shohamy, 2006: 77). Після потрясіння ковідом в 2019 році, Україна зазнала повномасштабного вторгнення з боку росії. Англійська мова в цій ситуації стала не просто мовою долучення до дискурсу світової спільноти, а мовою виживання тисяч переселених за кордон, мовою комунікації з міжнародними партнерами з питань військової та економічної допомоги, та мовою навчання військових. Всі ці фактори посприяли закріпленню неформального статусу англійської мови як стратегічно важливої для нашої країни.

Щодо практичного аспекту вживання англійської мови, то мусимо зазначити, що до недавнього часу українське інформаційне поле було переповнене російською, яка для багатьох людей була не тільки джерелом наукового, розважального, та практичного контенту, але й мовою повсякденного спілкування. Велика частина людей які народились та виростили до незалежності продовжували вважати російську мову мовою «міжнародної» комунікації і з нею сприймати наративи агресора. В цей же час творчі доробки західного світу які транслюються саме англійською мовою, попри кращу якість залишались менш затребуваними. Щодо англійської, то вона використовувалась здебільшого для міжнародного спілкування, рідше в академічному світі і тільки в окремих випадках в сім’ях де батьки між собою спілкуються англійською як *lingua franca*. В 2023 році, Україна посіла 45 місце зі 113 країн у рейтингу знання англійської мови EF English Proficiency Index. Якщо розглянути навчання дітей англійської мови, то тут хоча й спостерігаються певні позитивні тенденції, але в ділянці технології цього процесу досі пропонуються старі стереотипи і переважно шкільне навчання. До цього «виключно шкільного» навчання іноземних мов ми загалом настільки звикли, що навіть вчителі іноземної мови покладаються на школу, а самі ж в сім’ї не наважуються навчати своїх дітей. При цьому, згідно з недавніми дослідження від British Council опублікованими на сайті МОН, вчителі англійської мови мають дуже високий рівень володіння мовою: понад 90% з них мають рівні CEFR B2 або C1. Якщо шкільне навчання англійської хоча й повільно але

покращується, то в дошкільному віці воно практично відсутнє. Щодо спілкування англійською закладах дошкільної освіти, то така практика в Україні досі практично відсутня хоча й не вимагає від вихователів чи вчителів дуже високого рівня знань предмету. Це свідчить про відсутність системної освітньої програми для дітей цього віку. З початком повномасштабного вторгнення, ситуація з навчанням англійської тільки погіршилась оскільки виник ряд нових проблем. Повітряні тривоги та відключення електропостачання призвели до порушень комунікації, певної ізоляції, стресу та почуття небезпеки (Westerlund, et al. 2023: 6). Учні та студенти почали стикалися з великим обсягом роботи, технічними проблемами, а також проблемами зв’язку, не зручним графіком та власним небажанням навчатись пов’язаним з емоційними потрясіннями.

Переконавання по відношенню до англійської мови в Україні великою мірою збігається з тенденціями, характерними для інших країн, які розвиваються. Спілкування англійською розглядається як важлива інструментальна навичка, і це обумовлено різними факторами, переважно в економічній та освітній сферах. У сфері вищої освіти англійська мова відіграє значущу роль. Багато університетів пропонують курси англійською мовою, що створює можливості для отримання міжнародного досвіду та участі в глобальних програмах. Окрім того, володіння англійською часто розглядається як ключовий елемент успішної кар’єри, особливо в умовах великої кількості міжнародних компаній, які використовують англійську як комунікаційний інструмент. Успіх в сучасному глобалізованому світі часто пов’язаний з ефективним володінням англійською, що робить її ключовою складовою кар’єрного зростання. За даними Київського міжнародного інституту соціології, 88% опитаних вважають обов’язковим вивчення цієї мови, що вказує на усвідомлення її важливості для досягнення успіху в різних сферах життя.

Щодо останньої складової моделі, то тут не можна не зупинитись на понятті мовна політика, яке є дуже поширеним в академічному дискурсі західних країн, та не надто часто зустрічається у вітчизняних джерелах. Під мовною політикою в даному дослідженні ми розуміємо «кожний вплив громадськості на комунікаційний радіус мов, сумою тих політичних ініціатив “зверху” та “знизу”, через які певна мова чи мови підтримуються у своїй громадській важливості, їхній функціональності та поширенні» (Wodak, 2006: 170). Отже мовна політика це не просто

закони спрямовані на регулювання вживання мов, а значно складніше явище. Вплив зверху включає в себе політичні ініціативи, які надходять від владних структур чи державних органів і спрямовані на регулювання використання та розвиток мов. Це може охоплювати визначення офіційних мов, мовних норм, фінансування освітніх програм та інші аспекти. Вплив знизу включає громадські ініціативи та вплив суспільства на мовний простір. Сюди входять мовні рухи, активісти, освітні ініціативи, які можуть стимулювати інтерес та розвиток конкретних мов. Таке бачення дає нам змогу врахувати різноманітність сил та факторів, які визначають мовний ландшафт, і дозволяє краще розуміти, як мови отримують підтримку та зберігають свою актуальність та життєздатність в громадськості.

Після проголошення незалежності України було докладено певних зусиль для сприяння та підтримки вивчення англійської, яка в минулому мала номінальну присутність в школах. Останнім з таких значущих проєктів можна вважати програму Future Perfect від міністерства освіти і науки, метою якого є надати масовий доступ до якісного вивчення англійської мови незалежно від фінансового чи соціального статусу людини. Тим не менше, дана програма не передбачає спеціально адаптованого курсу для дошкільнят який би відповідав сучасним освітнім умовам в країні. Закон України про дошкільну освіту говорить що батьки мають можливість вибирати способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту, в той час як органи

місцевого самоврядування відповідають за створення умов для отримання дошкільної освіти. На практиці, у випадку навчання англійської мови, ми маємо дуже поодинокі дошкільні навчальні заклади що пропонують таке навчання. Батьки ж, в своїй переважній більшості не проявляють ініціативи «знизу», тому система чекає на зміни ініційовані чиновниками згори. Останні ж, за останні 33 роки незалежності, такі зміни впровадити не спромоглися.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У світлі сучасних передумов вивчення англійської мови у дошкільному віці в Україні виявлено низку важливих аспектів. З одного боку, згідно із соціологічними опитуваннями громадяни усвідомлюють важливість знання англійської мови в сучасному світі. З іншого боку, на практиці вивчення англійської мови в дошкільному віці практично відсутнє. Це пов'язано з кількома чинниками. По перше, в даному питанні в Україні відсутня чітка політика «зверху» та недостатньо проявляється ініціатива «знизу» на рівні сімей та громад. По друге, існує маса викликів пов'язаних з повномасштабним вторгненням росії. Результатом цього є відсутність достатньої частотності, структурованості навчання англійської мови в дошкільному віці, а також будь якої взаємодії між сім'єю та закладом дошкільної освіти в цьому плані. У зв'язку з цим не використовується потенціал дітей, котрі, завдяки фізіологічним особливостям розвитку, мають тенденцію вивчати мови краще і швидше, ніж дорослі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shohamy E. Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches. New York: Routledge, 2006. 208 p.
2. Byram, Michael. Languages and Identities. *Languages of Schooling: Towards a Framework for Europe*. Intergovernmental conference. Strasbourg, 16.11 – 18.11.2006. URL: <https://rm.coe.int/preliminary-study-languages-and-identities-intergovernmental-conference/16805c5d4a> (дата звернення: 12.12.2023).
3. Center on the Developing Child. The Science of Early Childhood Development. 2007. URL: <https://harvardcenter.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2007/03/InBrief-The-Science-of-Early-Childhood-Development2.pdf> (дата звернення: 05.02.2024).
4. EF English Proficiency Index. A Ranking of 113 Countries and Regions by English Skills. 2023. URL: <https://www.ef.com/wwen/epi/> (дата звернення: 05.02.2024).
5. Norton B. Identity and language learning: extending the conversation. 2nd ed. Bristol: Multilingual Matters, 2013. 216 p.
6. Firth A. The discursive accomplishment of normality: On Conversation Analysis and 'Lingua Franca' English. *Journal of Pragmatics*. 1996. Vol 26(2), P. 237–259.
7. Westerlund, R., Chugai, O., Petrenko, S., Zuyenok, I. Teaching and learning English at higher educational institutions in Ukraine through pandemics and wartime. *Advanced Education*. 2023. Vol. 22, P. 12–26. DOI: 10.20535/2410-8286.283353
8. Wodak, R. Linguistic analyses in Language Policies. *An introduction to language policy: Theory and method* / red. Recento T. Oxford: Blackwell, 2006. P. 170–193.
9. Spolsky, B. Language Policy. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 264 p.
10. Вишневецький О.І. Методика навчання іноземних мов. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 206 с.
11. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кремінь. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Про дошкільну освіту : Закон України від 31.03.2023 р. №2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 26.12.2023).

REFERENCES

1. Shohamy E. Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches. New York: Routledge, 2006. 208 p.
2. Byram, Michael. Languages and Identities. *Languages of Schooling: Towards a Framework for Europe*. Intergovernmental conference. Strasbourg, 16.11 – 18.11 2006. URL: <https://rm.coe.int/preliminary-study-languages-and-identities-intergovernmental-conference/16805c5d4a> (last accessed: 12.12.2023).
3. Center on the Developing Child. The Science of Early Childhood Development. 2007. URL: <https://harvardcenter.wpenginpowered.com/wp-content/uploads/2007/03/InBrief-The-Science-of-Early-Childhood-Development2.pdf> (last accessed: 05.02.2024).
4. EF English Proficiency Index. A Ranking of 113 Countries and Regions by English Skills. 2023. URL: <https://www.ef.com/wwen/epi/> (last accessed: 05. 02. 2024).
5. Norton B. Identity and language learning: extending the conversation. 2nd ed. Bristol: Multilingual Matters, 2013. 216 p.
6. Firth A. The discursive accomplishment of normality: On Conversation Analysis and ‘Lingua Franca’ English. *Journal of Pragmatics*. 1996. Vol 26(2), P. 237–259.
7. Westerlund, R., Chugai, O., Petrenko, S., Zuyenok, I. Teaching and learning English at higher educational institutions in Ukraine through pandemics and wartime. *Advanced Education*. 2023. Vol. 22, P. 12–26. DOI: 10.20535/2410-8286.283353
8. Wodak, R. Linguistic analyses in Language Policies. *An introduction to language policy: Theory and method* / red. Recento T. Oxford: Blackwell, 2006. P. 170–193.
9. Spolsky, B. Language Policy. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 264 p.
10. Vyshnevskiy O. Metodyka navchannia inozemnych mov. [Methods of Teaching Foreign Languages] Kyiv: Znannia, 2011. 206 p. [in Ukrainian]
11. Encyclopedia osvity / red. V.H. Kremin. [Encyclopedia of education. APS of Ukraine; ed. V.H. Kremin]. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008. 1040 p. [in Ukrainian]
12. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 31.03.2023. №. 2628-III [On preschool education: Law of Ukraine from 31.03.2023] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (last accessed: 26.12.2023). [in Ukrainian]